

Helsinki 28.8.2007

Opetusministeriölle

Pyydettyinä lausuntona *Tiede ja yhteiskunta -työryhmän muistion toteutumisesta* **Tieteellisten seurain valtuuskunta** lausuu kunnioittavasti seuraavan.

Tiede ja yhteiskunta -työryhmän muisto on selvästi vaikuttanut positiivisen ilmapiirin syntyyn. Tieteellisen, asiallisen tiedon tarve on laajalti tunnustettu. Tämä on erityisen huomionarvoista aikana, jolloin kaupallisten kustantajien julkaisemat tietokirjat ovat vähenemässä ja niiden kannattavuus kriisissä. Työryhmän ehdotukset ovat valtuuskunnan näkemysten mukaan toteutumassa hyvin ja monet työryhmän ehdottamat toimintamuodot ja yhteistyö ovat hakemassa vakiintuneita muotojaan.

Työryhmän muistiossa kiinnitettiin paljon huomiota tutkimuseettikan koulutukseen. Tieteellisten seurain valtuuskunta toimii yhteistyössä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan kanssa ja välittää jäsenseuroille tutkimuseettikka koskevaa tietoa ja kutsuja neuvottelukunnan järjestämiin koulutustilaisuuksiin. Syyskuussa 2006 valtuuskunta järjesti yhdessä Suomalaisen Tiedeakatemian kanssa tieteellisten julkaisujen vertaisarviointia koskevan seminaarin noin 70 jäsenseurojen ja yliopistojen edustajalle.

Yleistajuisten tiedelehtien käyttö kouluopetuksessa on muistiossa vahvasti esillä. Tieteellisten seurain Valtuuskunnan julkaiseman maksuttoman *Tieteessä tapahtuu* -lehden levikki oli vuonna 2004 noin 5100, ja se on kasvanut 5600 kappaleeseen. Lehti on tilattu tiedeyhteisön ulkopuolelle useisiin kouluihin, kirjastoihin ja tiedotusvälineiden edustajille. Lisäksi sen ylipainosta jaetaan yleisölle erilaisilla kirjamessuilla, kuten Turussa, Helsingissä ja Vammalassa.

Tieteessä tapahtuu -lehti on Internetissä vapaasti luettavana numerosta 7/1996 lähtien. Sivuilla vierailaan noin 140 kertaa vuorokaudessa.

Valtuuskunta on osaltaan toiminut aktiivisesti yleistajuisen tutkimuskirjallisuuden välittämiseksi myymällä jäsenseurojen julkaisuja *Tiedekirja – Vetenskapsbokhandeln* -myyntinäyttelyssä. Yleinen tietokirjallisuuden kriisi ja menekkivaikeudet koskevat myös Tiedekirjaa, joka kamppailee pitääkseen myynnin edes saavutetulla tasolla. Valtuuskunta panostaa kuluvana vuonna Tiedekirjan myynnin edistämiseen. Erityisesti on kehitetty ja tullaan kehittämään verkkomyyntiä. Lisäksi valtuuskunta on mukana elokuun lopulla yhdessä muiden kanssa (mm. Suomen Tietokirjailijat ry:n kanssa) järjestettävässä Tietokirja.fi-tapahtumassa.

Tieteellisten seurain valtuuskunta on edistänyt jäsenseurojen julkaisutoimintaa tarjoamalla julkaisemiseen liittyviä palveluita ja mahdollisuuden verkkojulkaisemiseen valtuuskunnan palvelimella (www.protsv.fi). Valtuuskunta on osallistunut myös muiden alan toimijoiden kanssa avoimen tieteellisen julkaisutoiminnan (Open Access) edistämiseen sekä Suomen Open Access työryhmässä, opetusministeriön asettamassa suosituksia laatineessa työryhmässä ja myös kehittämällä lehtien käyttöön julkaisualustaa toimitus- ja julkaisuprosessia helpottamaan. Tämä pilottihanke jatkuu seuraavina vuosina osana pohjoismaista projektia. Open Access -tiedotusta hoidetaan valtuuskunnan ylläpitämillä verkkosivuilla (www.openaccess.fi).

Suomen Open Access -työryhmä on tehnyt tunnetuksi Open Accessin periaatteita ja edistämistapoja tieteen rahoittajille, muille päättäjille ja tieteen tekijöille seminaareissa ja tapaamisissa. Tätä työtä on syytä jatkaa edelleen. Opetusministeriön johdolla pitäisi myös aloittaa kansallisen OA-strategian valmistelu kiinteässä yhteistyössä alan toimijoiden kesken.

Valtuuskunnan yhdessä Suomen Tiedeakatemiain Valtuuskunnan ja Suomen Kulttuurirahaston kanssa järjestämät *Tieteen päivät* tarjoaa joka toinen vuosi hyvän katsauksen uusimpaan tutkimukseen. Tieteen päivillä 2007 oli noin 330 esiintyjää (esitelmiä tietoisuuksia ja muita ohjelmanumeroita) ja 15 000 osallistujaa. Tämä oli hieman enemmän kuin vuonna 2005. Eniten on kasvanut ohjelman seuraaminen Internetin välityksellä; osa esitelmistä oli nähtävissä suoraan verkossa, ja näillä sivuilla käytiin päivien aikana 16 500 kertaa. Tieteen päivien esitelmien pohjalta julkaistaan useita artikkeleita *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä ja keskeisistä esitelmistä kootaan yleistajuinen kirja; uusiin *Rajalla* (toim. Kari Raivio – Jan Rydman – Anssi Sinnemäki) ilmestyy syksyllä 2007.

Seuraavia Tieteen päiviä (7.-11.1.2009) valmistellaan temalla *Evoluutio*. Ohjelmaa laadittaessa nuori yleisö pyritään ottamaan huomioon. Koulujen mahdollisuuksia tuoda lukiolaisia Tieteen päiville tulisi tukea.

Helsingissä järjestettävät Tieteen päivät ovat niin laaja tapahtuma, jota ei olisi tarkoituksen mukaista enää kasvattaa. Sen sijaan voitaisiin niinä vuosina, jolloin Tieteen päiviä ei ole, järjestää tiedetapahtuma muissa yliopistokaupungeissa yhteistyössä yliopiston, kaupungin, paikallisten museoiden ja muiden toimijoiden kanssa.

Tietokirjallisuuden kriisin takia radion ja television tiedeohjelmat ovat entistä merkittävämpiä lasten kasvatuksessa ja suuren yleisön tiedonlähteenä. Televisiossa esitetään useita korkeatasoisia kansainvälisiä tiedeohjelmia. Tulevaisuudessa huomiota tulisi kiinnittää kotimaisten tiedeohjelmien tuottamiseen ja kotimaisten tieteenharjoittajien tunnetuksi tekemiseen. Hyvillä esikuvilla on tunnetusti suuri vaikutus siihen, minkälaisia opintoja ja ammatteja nuoret valitsevat. 2000-luvun alussa Yleisradion Teema-kanava kokosi tuekseen Tieteellisen neuvottelukunnan, jonka toiminta näyttää päättyneen samalla kun ohjelmatarjontaa on kehitetty viihteellisempään suuntaan.

Edelleen on syytä kiinnittää huomiota Internetissä olevien tietokantojen luotettavuuteen ja saatavuuteen, kuten työryhmä ehdottaakin. Yliopistojen tutkimusrekisterien ja -tietokantojen yhtenäistämistä ja linkittämistä opetusministeriön research.fi-palveluun kannattaa myös tukea. Tehtävä sopii erinomaisesti Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnalle.

Työryhmän muistion ehdotuksen mukaisesti valtiolta on lisännyt tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan henkilöresursseja. Neuvottelukunnan pääsihteeri työskentelee Tieteellisten seurain valtuuskunnan yhteydessä ja tiedonjulkistamisen apurahojen ja palkintojen portaalaa kehitetään ja ylläpidetään muistiossa esitettyjen suuntaviivojen mukaisesti.

Valtuuskunta oli mukana 2000-luvun alussa organisoimassa Helsingissä kokeilua, jossa jatko-opiskelijat saivat opetusta tiedeviestinnässä ja tutustuivat mediaan. Kokeilu oli monella tavalla onnistunut, ja se on jatkuunut väliaikaisen, pääasiassa ulkopuolisen rahoituksen turvin. Pysyvän rahoituksen saaminen tälle työryhmän vakiinutettavaksi ehdottamalle kurssille on osoittautunut hankalaksi.

Tiedeokeskus Heurekan laajennussuunnitelmissa on otettu huomioon koulujen lisääntyvä tarve laboratoriokokeisiin. Heurekassa on laadittu suunnitelma erillisen oppimiskeskuksen perustamiseksi. Keskus tulee tarjoamaan laboratorioita ja työskentelytiloja pääasiassa koululaisille ja täydennyskoulusta opettajille, mutta oppimismahdollisuuksia myös päiväkotikäisille ja aikuisille. Kalliita laitteita hankitaan keskitetysti Heurekaan, jossa myös koululaisten turvallisuuteen voidaan kiinnittää huomiota järjestelmällisesti, mikä ehkä koulujen arjessa olisi vaikeaa. Tiedeokeskus Heureka on tehnyt muistion linjausten mukaisia suunnitelmia, joten olisi loogista, että niiden toteuttamista tuetaan julkisista varoista.

Valtio tukee tieteellisten seurojen yleisötahtumien myöntämällä valtionavustusta Tieteellisten seurain valtuuskunnalle, joka hallinnoi Tieteiden taloa ja jolla on jäsenseuroineen oikeus järjestää tilaisuuksia Säätytalolla. Tieteellisissä seuroissa on paljon vapaaehtoisuuteen perustuvaa aktiivisuutta luentotilaisuuksien ja seminaarien sekä kansainvälisten konferenssien järjestämisessä sekä tieteellisen julkaisujen toimittamisessa. Tieteellinen julkaisutoiminnan julkinen tuki ei kuitenkaan ole kasvanut viime vuosina samassa tahdissa kuin paino- ja jakelukustannukset sekä tutkimuksen julkinen tuki. Tätä tieteelliset seurat pitävät epäkohtana.

Suomen Akatemia on delegoinut vuonna 2006 valtion tieteelliseen julkaisutoimintaan osoittaman määrärahan myöntämisen valtuuskunnalle. Hakijayhteisöistä valtaosa on valtuuskunnan jäsenseuroja. Julkaisutoimintaa seurataan ja kehitetään siten, että määräraha tulee tarkoituksenmukaisesti käytetyksi. Kansallisten seminaarien ja kansainvälisten konferenssien järjestämiseen tarkoitettu määräraha tulee nousemaan hieman vuonna 2008. Tämän tuen myöntäminen vuodeksi 2008 on ensimmäisen kerran delegoitu Tieteellisten seurain valtuuskunnalle.

Euroopan unionin *Science in Society* – ohjelman kansallinen rahoitus tulisi saada kuntoon esimerkiksi siten, että tätä ohjelmaa varten osoitetaan määräraha jollekin julkista rahoitusta jakavalle toimijalle, kuten Suomen Akatemialle.

Tieteellisten seurojen asiantuntemuksen ja poliittisten päättäjien tarvitseman tiedon kulun välillä ei ole syntynyt vakiintuneita muotoja. Tieteellisten seurain valtuuskunnalla ja tiedeakatemoilla voisi tässä olla nykyistä merkittävämpi rooli. Yhteistyötä voitaisiin lisätä, koska tällä hetkellä tieteellisten seurojen edustama laaja asiantuntemus on selvästi vajaakäytössä.

Toimivien toimintatapojen löytämiseksi voitaisiin järjestää tietellisten seurojen ja opetusministeriön edustajien yhteisiä tapaamisia. Valtuuskunta toimii mielellään kokoonkutsujana.

Tieteellisten seurain valtuuskunnan 241 jäsenseuraa ja niiden yli 200 000 henkilöjäsentä sekä näiden sidosryhmät ovat vahva tekijä muistiossa esitettyjen ehdotusten toteuttamisessa.

Tieteellisten seurain valtuuskunnan puolesta

Ilkka Niiniluoto
puheenjohtaja

Aura Korppi-Tommola
toiminnanjohtaja